

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/105591,Anna-Handerek-Zycie-jest-sluzba.html>

Maturzystki w towarzystwie nauczycielek – Anny Handerek oraz Marii Skórzynej. Osiedle Polskie w Valivade, 26 marca 1947 r. (fot. z zasobu AIPN)

ARTYKUŁ

Anna Handerek. Życie jest służbą

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: ANNA PŁOŃSKA 12.02.2024

W czerwcu 1940 r. Anna Handerek została (wraz z bratem) wywieziona w głąb Związku Sowieckiego. Udało jej się przetrwać pobyt na „niehumanitarnej ziemi” i dotrzeć do położonego w Indiach Osiedla Polskiego w Valivade, gdzie aktywnie włączyła się w pracę z młodzieżą.

„Życie tylko wtedy jest coś warte i daje radość, kiedy jest służbą. Służbą w wielkiej idei. Jeżeli zwiążemy swoje życie z czymś, co przemija, to tracimy jego sens, musi się urywać, coś niepokoić, ciągle szuka się czegoś, nie ma równowagi”

– tymi słowami hm. Zdzisław Peszkowski („Ryś Zuch”, zwany również przez uchodźców polskich w Indiach „Druhem Rysiem”) gratulował Annie Handerek, na stronach jej dzienniczka, nominacji na stopień podharc mistrzyni w 1946 r.

Anna Handerek podczas zajęć lekcyjnych prowadzonych w szkole na terenie Osiedla Polskiego w Valivade, 1943-1948 (fot. z zasobu AIPN)

Bydłące wagony

Na świat przyszła 12 lutego 1916 r. w Jaśle i tam rozpoczęła edukację. Kontynuowała ją następnie w zakopiańskim gimnazjum. Po jego ukończeniu Anna Handerek została przyjęta na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, na którym studiowała historię (od 1934 r.). Po obronie pracy magisterskiej przygotowywała się do zrobienia doktoratu i równocześnie studiowała socjologię.

Plany zmieniły się, kiedy we wrześniu 1939 r. wybuchła II wojna światowa. W czerwcu 1940 r. Anna Handerek została (wraz z bratem) wywieziona w głąb Związku Sowieckiego (bratową wraz z dziećmi deportowano w lutym 1940 r.). Bydłące wagony, które ich wiozły, zatrzymały się na stacji Asino. Ponad rok później, po podpisaniu układu Sikorski-Majski oraz ogłoszeniu tzw. „amnestii”, rodzina odnalazła się. Ruszyli na południe. Brat Anny udał się do armii Andersa i tam zmarł. Pozostała część rodziny Handerków dotarła do Turkiestanu, gdzie młoda historyczka otrzymała pracę w ochronie. Anna opuściła „niehumanitarną ziemię” wraz z bratankiem

Stanisławem i sierocińcem.

Anna Handerek w trakcie prac nad czasopismem „Młodzi”. Osiedle Polskie w Valivade, 1945-1947 (fot. z zasobu AIPN)

Tu właściwie niczego więcej nie ma tylko robota

W Teheranie, po dojściu do pełni zdrowia, Anna Handerek rozpoczęła pracę jako nauczycielka w gimnazjum, które zlokalizowane było w obozie nr 1. Po dotarciu do największego ośrodka dla uchodźców polskich w Indiach, tj. Osiedla Polskiego w Valivade, włączyła się w kształcenie dziewcząt w Gimnazjum i Liceum im. Marii Curie-Skłodowskiej. Z zapałem przekazywała swoją wiedzę z zakresu historii i języka łacińskiego. Prócz tego przygotowywała pogadanki w świetlicach osiedlowych (m.in. o stosunkach polsko-niemieckich i odzyskaniu przez Polskę niepodległości) i była członkinią osiedlowego Komitetu Uchodźczego.

Mimo natłoku obowiązków włączyła się w działalność harcerską, która ominęła ją w dzieciństwie – 8 października 1944 r. złożyła przyrzeczenia. Od 2 grudnia 1944 r. do 10 stycznia 1947 r. była hufcową Hufca Valivade, ale nie tylko. Kiedy, 24 czerwca 1945 r., ukazał się pierwszy numer czasopisma Kręgu Starszoharcerskiego zatytułowanego „Młodzi”, z wielką energią zaangażowała się w jego wydawanie, m.in. publikowała na jego łamach artykuły i powieliała kolejne numery. Mimo wątłego zdrowia, starała się być z harcerzami podczas obozów, nocnych marszy, wędrówek, ćwiczeń i organizowania wystaw.

Grupa redakcyjna książki pt.

„Praca wędrowniczek i skautów”
(w środku stoją ks. Kazimierz Kozłowski, hm. Zdzisław Peszkowski, phm. Anna Handerek). Osiedle Polskie w Valivade, ok. 1947 r. (fot. z zasobu AIPN)

Maturzystki w towarzystwie nauczycielek - Anny Handerek oraz Marii Skórzynej. Osiedle Polskie w Valivade, 26 marca 1947 r. (fot. z zasobu AIPN)

Zakończenie działań wojennych w maju 1945 r. i zamykanie osiedli uchodźczych, rodziło w głowach wielu Polaków pytanie: Co dalej? Anna Handerek, wbrew sugestiom hm. Peszkowskiego, postanowiła wrócić do Ojczyzny. W drugiej połowie stycznia 1948 r. podharc mistrzyni wyjechała z Osiedla Polskiego w Valivade i w lutym dotarła do Polski, do swojej rodziny (matki, ojczyma i bratowej z dziećmi). Jesienią tego samego roku rozpoczęła pracę w gimnazjum w Jordanowie, a po kilku latach na nowo włączyła się w działalność harcerską. Zmarła 4 stycznia 2004 r.

* * *

Dzięki staraniom Stanisława Handerka dzienniczki harcerskie jego ciotki Anny, spisane podczas pobytu w Indiach, zostały opublikowane. W ich pierwszym tomie zanotowała:

„Jak piszę ten dzienniczek, to mi się wydaje i pewno czytelnikowi też kiedyś będzie się wydawać, że tu właściwie niczego więcej nie ma tylko robota”.

W ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci do zasobu Archiwum IPN przekazane zostały materiały Koła Polaków z Indii 1942-1948 (w 2019 r.) oraz kopie cyfrowe dokumentów Wiesława Stypuły (w 2021 r.), wśród których pojawia się postać podharcmistrzyni Anny Handerek.

Anna Handerek z grupą byłych uchodźców podczas zjazdu zorganizowanego w Londynie w 1971 r. (fot. z zasobu AIPN)

Anna Handerek podczas zjazdu byłych uchodźców polskich z Indii. Londyn, 1971 r. (fot. z zasobu AIPN)

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ